

סיפורים של חגי-מעודכן

(סיפור חגי בן גוריון הקליטה רזיה)

(המשך משיחה בעמוד 22)

אז האנשים שהזכרתי הכרתי רק במילואים. איך התנהלו המילואים - היו באים כל אלה שהיו ב- 151 [?] זה סוג של אוטו, היו מכניסים אותנו לחדר, 30 איש, וזו היתה חוויה: למדנו ערבית, למדנו לתקשר באנגלית, היינו הולכים יחד לשק"ם. וזו היתה ממש חוויה. נהננו מכל רגע. היינו במדים, אבל בלי דרגות. זו היתה עבורי חוויה שנמשכה 25 שנה עד שנת 1989.

הקלטה 003 11.11.2016 - פגישה 9

ההמצאות והמיזמים עם מיכאל כץ 1997-2003

ההמצאות שהייתי שותף להם עם מיכאל כץ מחיפה נערכו או נעשו במקביל לחיים הרגילים, תוך כדי העבודה בתחנת הדלק. החלוקה בין מיכאל לבני בכל הקשור בפטנטים שהזכרתי: מנגנון לקביעת המשקל של משאיות ממרחק; המצאת המנעול לבתי אבות, כשמיכאל המציא את המנעול ואני את הרכיב האלקטרוני; והפטנט של מערכת מילוט מבניינים גבוהים - בכל זה עסקנו משנת 1997 ועד שנת 2003, במשך שש שנים. כל ההמצאות והפטנטים הללו נעשו במקביל לעבודות אחרות שמהן התפרנסתי, אם זה ב"אפק פרויקטים", בשיתוף עם IBM, ואם זה בתחנת הדלק שם עבדתי במשך חמש שנים. במיזמים עם מיכאל הייתי צריך להגיש את השירותים שהייתי אחראי להם, שפירושו: אחראי על קשרי החוץ של ההמצאות; קשר עם משרד עורכי הדין ארליך ושו"ת ברמת גן שמתמחים בהגשת פטנטים; וכן הפקת סרטי תדמית וקטלוגים לשלושת המוצרים, והכנת תוכנית עיסקית בהנחית ד"ר אריה פלד מעין השופט, שתראה שלכל אחד מהפטנטים יש היתכנות עיסקית. למשל, רק כדי לקבל מושג לגבי סדרי הגודל במונחים של כסף, רק התוכנית של Exitech, זה שם המתקן למילוט מגבהים, עלות הפיתוח היתה מליון דולר. כלומר מדובר בהשקעות של מליונים, כשהאחריות שלי בשותפות עם מיכאל היא לעמוד בקשר עם הגורמים שיאפשרו את קידום המוצר על כל היבטיו. הוא ריכז את כל הפרויקטים ובעיקר עסק בפיתוח הטכנולוגי והאלקטרוני של המכשירים, וביחד יצרנו את שלושת הפטנטים הללו.

ב- 2003, אחרי שנתיים של עבודה על מכשיר ה- Exitech, היינו זקוקים למימון של מליון דולר, אז פנינו לבוריס גלמן, רופא עיניים במקצועו, שכאשר ברית המועצות התפרקה הוא השתלט על חלק מיצוא מתכות הפלדה והברזל מרוסיה, והמשרד שלו היה גם באיסטנבול שבטורקיה.

מאוחר יותר, כשהמכשיר התפתח והוא נתן את החסות, היינו חייבים לשנות את ההמצאה שלנו שנרשמה על שמנו ולרשום אותה על שמו. זה היה התנאי שלנו כדי למנוע חילוקי דעות, הוא דרש שהכל יהיה אצלו ובשליטתו. מיכאל אמר: אין שום בעיה, אם נרצה לצאת - תמיד אפשר להכניס איזה שינוי קטן במפרט ונרשום את זה על שמנו.

בהתחלה הוצאנו פטנט בישראל. אחר כך רשמנו פטנט בארצות הברית ולאחר מכן רשמנו פטנט בכל העולם, 44 מדינות. זו היתה השקעה שנתית של עשרות אלפי דולרים.

הליך רישום של פטנט זה, הליך מאוד יקר, ובכל מקרה היה עלינו להוכיח לרשויות בישראל, וכן לרשויות הבינלאומיות ובעיקר לרשויות בארצות הברית שיש לנו פטנט מוסדר ורשום על שמנו. בלי זה הם לא הסכימו לקדם את הנושא.

הוצאנו פטנט לכל שלוש האמצאות, אלא שאת נושא שקילת המשאיות זנחנו בשלב מסויים, כאשר נאמר לנו במשרד התחבורה שהם שינו את מיפרט ההזמנה שלהם - יצאנו מהתמונה. וזאת לאחר שהשקענו בפיתוח ההמצאה המון זמן וכסף, ומיכאל גייס אנשים מאוד חכמים, חברים שלו, שעסקו בתחום האלגוריתמים שעליהם הוטל לתרגם את הירידה של המשאית מאחור בגלל המשקל אל מפלס הכביש -שיתרגמו את הנתון הזה למשקל בקילוגרמים של המשאית. זה היה מאוד מורכב, כי נחוץ היה לקחת בחשבון את גורם הרוח ואת גורם מהירות הנסיעה ואיפה מעמיסים את המשאית - מקדימה או מאחור, ועוד המון גורמים שהשפיעו על שקלול הנתונים. התוצאה היתה -שהיו לנו שלושה פטנטים נהדרים שאף אחד לא מומש עסקית, למרות ששלושתם עבדו - הן טכנית, הן מכנית והן אלקטרונית.

אחרי ששלוש ההמצאות שהיו העיסוק האלטרנטיבי שלי, מזון לנשמה והאתגר לאינטלקט, שהביאו אותי לנסוע פעם בשבוע למיכאל, למפעלים, לאלביט ולבית שלו בחיפה, שם הוא שרטט את המכשירים והניסויים שעשינו בנגב, מגשרים שונים, הקפיצה מארבעה בניינים גבוהים עם יוחאי וכן הלאה, כאשר כל זה נגמר היית צריך למצוא עבודה.

העבודה בתחנת הדלק 2002-2007

בשנת 2001, וטי פרשה מהנושא של כרטיס חכם (חכמולוג) בקיבוצים לאחר 6 שנים ותיפעול ב 30 קיבוצים, ואחרי שנה גם מכרטיס חכם בבתי האבות(בית גיל פז ועד 120 בהוד השרון), דבר שעסקנו בו משנת 1995 והיינו קרובים לשנה השביעית, שעל פי חוק כל יצרן חייב לתת ללקוחותיו שירות במשך שבע שנים לגבי אותו מוצר. ובשנה השביעית, ב- 2002, הפסקתי לעבוד עם וטי, ארי לידן המשיך בתפקיד אחראי " וטי בישראל"; המוצרים של מיכאל כץ לא הבשילו לכדי מוצרים שנמכרים לגוף גדול, ואז עודד מרוז הציע לי לעבוד בתחנת הדלק של בית השיטה.

בבית השיטה, בצומת למטה, קמה תחנת דלק, פרי יוזמה של יעקב יוניש. לפי התוכניות שלו, אם בית השיטה תתן 12 דונם לפרויקט, ליד הכביש, שטח שעד אז גידלו בו תירס, הוא יוכל, יחד עם חברת דור-אלון, להקים מרכז שיכלול: תחנת דלק, חנות לממכר מוצרים שהוא יקרא לה אלונית, מלונית קטנה שהוא קרא לה אלונית מלון וכן מרפאות לרפואה מיידית, שם החברים יקבלו שירות רפואי.

בנוסף, הוא תכנן לכלול בקומפלקס הזה גם את משרדי השיטה ביטוחים. הקומפלקס הזה שאמור היה לקום היה חלק מחזון היזמות של יוניש, עסקים קטנים של חברי בית השיטה, שהיו תחת החסות של יוניש יזמות עסקית. יוניש התחיל לבנות את התחנה. בית השיטה מימנה חצי מעלות הבנייה וחברת דור-אלון מימנה את החצי השני. בית השיטה גם העמידה לרשות הפרוייקט מה שנקרא הלוואת בעלים, הלוואה שתוחזר מרווחים עתידיים של המיזם.

יוניש באמת הקים דבר לתפארת, הוא הקים את המבנה המרכזי שבו שכנה חברת השיטה ביטוחים, הוא הקים שתי מסעדות, היתה שם תחנת ממכר ותיקון אופנים וכן מרכז לשירותי הסעות במוניות וכן פינה לשטיפת רכבים.

התחנה הציעה מגוון שימושים, כשיוניש הוא המנהל המעשי של הקומפלקס הזה, והמשרד שלו שכן בקומה השנייה של המיבנה.

כעבור זמן, לאחר שהשלים את הפרוייקט וחנוך אותו עם חברת דור-אלון שבבעלות החבר שלו דודי ווייסמן, יוניש הציע לי לבוא לעבוד שם, כאחראי על תחנת הדלק. קודמי בתפקיד היה שמעון שובל, שעבר לנהל את סופר אלונית של הקיבוץ, ואני באתי אחרי דותן פרג שגם הוא פרש אחרי שנה.

יוניש הציע לי לנהל את תחנת הדלק. אני מעולם לא ניהלתי עסק, ומדובר בעסק עם מחזור חודשי מאוד גדול, כתחנה בשירות מלא, שהיה צורך לאיש אותה במשך 24 שעות ביום. כל נהג שנכנס לתחנה היינו צריכים לתת לו שירות מלא: ניקוי שמשות, מילוי דלק, בדיקת שמן ומים.

יוניש יצא לאחר שהשלים את הפרוייקט, אחרי שנתיים שהיה שם. נכנס עודד מרוז כמנהל כללי ומתחתיו הייתי אני כמנהל תחנת הדלק, ושמעון שובל מנהל החנות. החנות היתה אגף של הסופר שנפתח בבית השיטה, לאחר שהמכולת של בית השיטה נסגרה, נפתחה כאלונית-בית השיטה, ושתי החנויות - בתחנה ובקיבוץ - היו תחת הנהלה אחת.

לא היה לי שום נסיון בניהול עסק, שכולל אחריות על שישה עובדים שעובדים במשמרות 24 שעות ביום, כל הימים כולל יום כיפור, וכל הזמן יש תקלות: ברק פגע במחשב למטה, צריך לרדת ולתקן; יש שינויים במחיר הדלק; מישהו לא בא לעבודה; זה העסיק אותי 24 שעות ביום, יום ולילה.

מדי שבוע הגיע פיקוח של חברת אלון, הגיע מפקח לבדוק איך אנחנו עובדים ולבדוק את המאזן השבועי והחודשי, וכך התנהלתי במשך שנתיים, באינטנסיביות עצומה, לא יכולתי לצאת לחופש, לא היה לי אף מחליף, השכר היה פחות או יותר בסדר, גם לא היתה לי אלטרנטיבה, הייתי בן 63, עבדתי שם בשנים 2002-2006. עודד ואני עבדנו די בצמוד, שנינו מקבוצת "יחדיו", היתה עלינו אחריות גדולה ושנינו ניהלנו את העסק הגדול למטה. עם הזמן היה לי מאוד קשה עם עודד מרוז. החיסרון שלו היה שלא פעם הוא התייחס בגסות רוח לעובדים. למשל, הוא לא הסכים שנקנה שם סנדוויצ'ים במחיר מוזל; הוא לא הסכים גם שנלך לאכול צהרים בחדר; הוא לא הסכים להשתתפות כלשהי בעלות הארוחות למרות שהייתי בעבודה 6 בבוקר עד 5 בערב. היה מאוד קשה איתו.

בגדול, היתה לנו בלעדיות מסוימת לאספקת דלק לקואפרטיב בית-שאן-חרוד, ומדי חודש היה עלי להנפיק להם חשבוניות, לתת להם את החשבוניות ולדאוג שיהיה תשלום וגבייה מהקואפרטיב. היינו קשורים בבלעדיות גם עם חברת כ"ג עבודות עפר של ג'מאל, שנתנה שירותי ציוד כבד לעמק ולקיבוץ ועוד כל מיני תחומי אחריות, שהיו כרוכים בגביית כספים, בניהול עובדים, במתן דין וחשבון שבועי וחודשי.

בקיבור, למדתי שם שיעור חשוב בניהול עסק שצריך להתנהל בקפדנות ולהיות מאוזן כל חודש. אתה צריך להראות למפקח קבלות על כל דבר, ולדאוג כשהפקח פותח לך את הקופה הכבדה וסופר לך את הפדיון המצטבר מהתחלה ועד הסוף ולקוות שהכל מתאזן. זה היה מאוד מותח.

כעבור שנתיים פתאום מודיעים לי: מהפך. הולכים לבטל את תחנת הדלק כישות עצמאית ומאחדים את החנות ואת תחנת הדלק ליחידה אחת. ואני צריך לספק שירותים וניירת לתחנת הדלק תוך כדי שהם הורסים לי את המשרד. התחילו עבודות הריסה של הקירות והתקרה מעלי, רעש ואבק בלתי נסבלים, ואני צריך להמשיך לעבוד תוך כדי שהם הורסים לי את המשרד. הם באו עם קונגו, מכונה שדפקה בעוצמה לא-תואר בכל המבנה. עבודת ההריסה ארכה חודשיים, כיוון שהמשרד שלי ישב בתוך חדר הביטחון -המ"מ של התחנה, והוא היה עשוי מבטון ופלדה רצו להרוס את המבנה של חדר הביטחון שהיה שייך רק לתחנת הדלק ולאחד אותם עם החנות והקופות של החנות. היה עלי להמשיך לתת את כל השירותים - בתנאים לא תנאים.

ישבתי כשמעלי, פיזית, עובדים שני אנשים בהריסה ובפינוי הבטון, וכדי שאוכל לעבוד בתוך האבק הנורא שהם יצרו, הקימו מעלי אוהל מניילון, ואני ישבתי בתוך האוהל הזה שהתמלא אבק, וכך עבדתי עם כבלים מאריכים ותיקונים אין סופים של

המחשב שגם הפעיל את משאבות התידלוק, תהליך שנמשך חצי שנה. זה היה סיוט מתמשך, בתוך רעש איום, הם בנו מסביבי הכל, הזיזו את החשמל, את הצנרת והכבלים, לא יכולתי להתפטר. זו היתה עבודה שלא זכתה להערכה: אין אני מצליח להוציא דוחות יומיים ממחשב שעומד על השולחן שלי, מערכת חשמל שהובילו אותה עם כבלים מהארון הראשי שנותק מהקיר כדי להחליף אותו בארון אחר, תקופה מאוד קשה שנמשכה כמעט שנה. כך העברתי את השנה השלישית בתחנת הדלק.

לאחר שנתיים נוספות בתחנת הדלק, שבמהלכן היה עלינו לדאוג לנקיון השירותים, לאסתטיות של העובדים, להנפת הדגלים, לנקיון וצחצוח שבועי של כל התחנה עם מים וסבון, עבודה פיזית ומנטלית קשה ביותר.

כאמור, כעבור שנתיים נוספות עודד רוצה להביא אדם מבחוץ שיעשה את העבודה המשותפת של ניהול החנות למטה, החנות למעלה, (של בית השיטה), וניהול כלפי חברת דור-אלון. אמרתי לו: עודד, תן לי להמשיך לפחות עוד שנה, אני עכשיו בן 66, נכנסתי לעבוד שם בגיל 62, עבדתי כבר כארבע שנים. ועודד אמר: זה לא אפשרי, בדצמבר אתה מסיים את העבודה כאן, וזה היה ארבעה חודשים לפני גיל 67, גיל הפרישה לפנסיה של גברים, שאז הייתי נהנה מממלוא הזכויות. ארבעה חודשים לפני שהיגעת לגיל הפרישה הפורמלי עודד אמר לי שאני מסיים לעבוד שם. תקבל מכתב פיטורים מאלון, הוא אמר, ותוכל לעשות מה שאתה רוצה.

אין לי טינה לעודד. חשבתי שהוא יכול היה לעשות את היחסים ביננו יותר קורקטים, אבל מצד שני חשבתי שהוא צריך לתת דין וחשבון לחברת דור-אלון, עם כל הקשיים שיש, הוא צריך לעשות את זה הכי נכון שאפשר, והוא גם נתן לי את ההזדמנות ב-2002, כאשר לא היתה לי עבודה, להיות מועסק שם במשך חמש שנים. חשבתי שהוא היה קצת נוקשה ולא נעים ביחסי העבודה, אבל הוא גם האדם שנתן לי לעבוד אתו ולצידו במשך חמש שנים.

אני התמדתי בתחנת הדלק יותר מכל אדם שעבד שם עד אז ומאז, למרות כל הבעיות והקשיים אני התמדתי שם חמש שנים. זו היתה עבודה יחסית קשה, לא בדיוק באופי שלי, אבל אנשים העריכו את זה. נקשרתי מאוד לעובדים, זו היתה עבודה של 24 שעות ביממה, מאוד אינטנסיבי.

בפעם הראשונה בחיי התייצבתי במשרדי הביטוח הלאומי בבית שאן כדי לקבל דמי אבטלה. הייתי הקיבוצניק היחיד בין כל הבית שאנים. הייתי מתייצב שם מדי חודש, במשך שבעה חודשים, עד שעברתי את גיל 67. לאחר שעברתי את גיל 67 הפכתי פתאום לפנסיונר, גם מבחינת הביטוח הלאומי: כל התשלומים הופסקו (דמי אבטלה ומשכורת), ואני הפכתי לפנסיונר מלא. למזלי, באותה תקופה, לאחר כל הנסיון שצברתי, הייתי עסוק מאוד בנושא שיוך הדירות בבית השיטה וחשוב עוד יותר: במעמד הפנסיוני של החברים מול חברת הפניקס.

ניצן סלע שהיה המזכיר מינה אותי לאחראי על צוות שהיה צריך לבדוק את ההסדרים הפנסיוניים של חברי בית השיטה, דבר שלא היכרתי בכלל, ועל זה נספר בנפרד. בהסדרת פנסיה לחברים עסקתי במשך שלוש שנים, תקופה מרשימה מאין כמוה.

כאשר התבקשתי לנהל את צוות הפנסיה, שמחתי. איך הגיעו אלי? אני חזרתי ואמרתי שצריך לעשות את זה בצורה מסודרת. הן רונן היה המנהל החיצוני של הקיבוץ, ניצן סלע היה המזכיר ועמיחי היה מזכיר פר"ח.

התחילו ויכוחים, הוקמו ועדות, ואז ניצן אמר לי: שמע, אני רואה שזה לא מתקדם, כולם מדברים, ישיבות בלי סוף. חגי, אני ממנה אותך שאתה תהיה האיש המוסמך לטפל בפנסיה של חברי בית השיטה. אני נותן לך בלעדיות בכל הקשור בייצוג הקיבוץ מול חברת הפניקס, תהיה לך יד חופשית לנסוע להפניקס ולהיפגש עם מי שתמצא לנכון, תעשה מה שאתה מבין, איך שאתה מבין, ותדווח לי פעם בחודש מה פעלת.

המשימה היתה לברר מה בדיוק יש לחברים בהפניקס, דבר שאף אחד לא ידע. בועדה היו: אילן סתוי, דוד ניסן ואני יו"ר הוועדה.

דוד ניסן ואילן סתוי היו שועלים ותיקים בכל הקשור בכספים וזכויות וגם בכל הפוילע-שטיקים שבית השיטה עשתה.

דבר ראשון שעשיתי, ביקשתי מניצן שיתן לי מסמך שמסמיך אותנו לפעול בשמו.

18.11.16 הקלטה 005 פגישה 10

התערוכה בקהיר

כנסתי לעבוד בחרושת מתכת בשנת 73, אחרי העבודה בפרדס ולפני האקונומיה. במסגרת עבודתי בחרושת מתכת הייתי אחראי גם על השיווק, על הפקת קטלוגים ועל כתיבת הקטלוגים באנגלית עבור המוצרים של חר"מ. באותה עת המנהל היה דוד ניסן, אחרי שנמרוד נהרג במלחמת יום כיפור. כעבור שנתיים החליף אותו עודד מרוז. ואחריו ניהל את החר"מ יעקב הדר.

בשנת 77 הליכוד עלה לשלטון. בשנת 1978 סדאת ביקר בארץ, באותו ביקור הסטורי, ובשנת 1984 נערכה בקהיר תערוכה למיכון חקלאי - שיצרנים מישראל הוזמנו אליה.

ובשנת 79, נחתם החוזה לפינוי סיני, ובעקבות זה היחסים בין מצרים לישראל עברו לפסים דיפלומטים, מונה שגריר ישראלי בקהיר, ואנחנו הוזמנו להשתתף בביתן הישראלי שיציג את התעשייה החקלאית בארץ, וכיוון שמדובר בארץ ערבית לקחנו את הקטלוגים שהפקתי, נסעתי לנצרת ושם תרגמו לנו אותם לערבית. הכנסנו תמונות, בנינו קוליסות בערבית לתערוכה וכשהכל היה מוכן, ארזנו את התערוכה ואת הקלטרות והדיסקוס, ועוד מכשירים שונים בתחום החקלאות שנארוז בארגזים גדולים שלחנו הכל לקהיר במשאיות דרך אל עריש לקהיר.

לאחר שהארגזים נשלחו לקהיר הוזמנו לכנס מטעם משרד המסחר והתעשייה שם קיבלנו תידרוך לקראת התערוכה. בראש משרד המסחר והתעשייה עמד גדעון פת. ישו שלו ואני נבחרנו לייצג את חר"מ בקהיר.

הכלים חשבנו, כבר הגיעו מזמן, אבל כשבאנו לראשונה למתחם התערוכה - עדיין לא היה שם אף ארגז או כלי שלנו.

והמצרים אמרו: איחרתם ברישום. כיוון שהכלים לא הגיעו עד תאריך ההרשמה לתערוכה, ההשתתפות שלכם מבוטלת.

חזרנו לשר פת, ואמרנו: שמע, בהתחלה הדירו אותנו מהתערוכה בגלל עניין של כבוד, ועכשיו אנחנו מושעים בגלל שהשתהינו כביכול, לאחר שהמצרים לא רצו להעביר את הכלים בדרך היבשה, ואיחרנו את תאריך הרישום. מה עושים? פת אמר "פונים לידידינו משכבר - האמריקאים". והאמריקאים אמרו: יש לנו בשבילכם מקום פנוי - מגרש החנייה של הביתן שלנו.

יופי. יש לנו מקום. הכלים הגיעו לבסוף לאלכסנדריה דרך הים, וחיכו שם, קיבלנו את השטח של מגרש החנייה של הביתן האמריקאי שהיה הגדול ביותר בתערוכה.

באנו למגרש החנייה שוב - והוא מוקף בחלוקי נחל כדי שיהיה יפה, והמלגזות שמעמיסים את הכלים לא יכולים לנסוע על חלוקי הנחל הללו. והמצרים אומרים: הבאנו את הכלים שלכם, אבל אי אפשר להכניס אותם לשטח החנייה כי מסביב יש חלוקי נחל. ואז האחראי המצרי מצא פתרון: הוא קרא ל- 20 מצרים, הם הרימו את הכלים והעבירו אותם באופן ידני אל שטח הביתן המיועד שבמגרש החנייה, מרחק 50 מטר.

מיקמנו את הכלים שלנו בשטח שהוקצה לנו, תלינו את הפלקטים בערבית שהכנו, לבסוף מתחו חבל מסביב ואמרו לנו: אתם לא יכולים להישאר בשטח התערוכה כי אין אבטחה ואין רשת עילית נגד רימונים.

יום לאחר מכן הביאו שתי משאיות, בכל משאית 24 חיילים מצרים, שישבו פנים אל פנים, בידיהם רובים עם כידונים, והם שמרו על הכניסה לביתן.

היינו מרוצים: יש רשת נגד רימונים, יש שומרים בכניסה, אפשר לפתוח את התערוכה.

ומישהו נזכר אז: חייבים להניף את דגל ישראל, האמריקאים נתנו לנו עמוד. ואתנו בביתן היו מאבטחים, היו אלה אנשי מודיעין בעלי תואר אקדמי, שידעו היטב עברית.

ביקשתי מאחד השומרים לבקר בבית שלו, דבר שנאסר עליהם. והוא אמר: כשהתערוכה תסתיים אקח אתכם אלי הביתה.

הבית שלו במרכז קהיר היה בנוי על חול, לא כביש ולא מדרכה, הלכנו עד פתח הבית על גבי אדמה מהודקת, עלינו לקומה השלישית, שם הוא גר עם אשתו וילדיהם. אותו שומר אמיץ סיפר לנו שהוא נלחם במלחמת אוקטובר, כך הם מכנים את מלחמת יום כיפור, ושחברים שלו נהרגו בתעלה ושאין לו שום דבר נגד ישראל.

הוא הוצב לשמור עלינו כל משך התערוכה. מאוד התרשמנו מהפתיחות שלו, מהצניעות של הבית, סיפרנו שגם אנחנו השתתפנו במלחמה הזאת. היתה זו שיחת רעים.

באחד מימי החופש, יום שישי או שבת, מישהו המליץ על ביקור בפירמידות, ובקרנך עיר המתים. בקרנך יש בית קברות ענק מתחת לאדמה, שבו קבורים אנשים שהיו מקורבים לבית המלוכה של הפרעונים, אלפיים לפני הספירה.

קרנך והפירמידות ממוקמות כמאה ק"מ דרומית לקהיר. היגענו למתחם של עיר המתים, שילמנו עבור הכניסה, ירדנו במדרגות שמובילות לעיר התחתית שם ישנם בתי קבורה ענקיים בעומק של כחמישים מטר, ומצאנו שהדלת סגורה, והשומר אומר: אין חשמל. האחראי למקום לקח את הפקק. איפה הוא? במרחק של כמה קילומטרים, אם ניתן לו כסף הוא יבוא עם פקק החרסינה וידליק את האור.

האיש קיבל את שלו, הביא את הפקק, פתח את הדלת, ירדנו כשלושים מטר מתחת לאדמה וראינו את אחת התופעות היותר מדהימות שזכינו לראות: סרקופגים ענקיים שבהם קברו את אנשי המלוכה, היינו רק אנחנו ועוד שניים. השאר פחדו. בתום

הביקור יצאנו מהמתחם והלכנו לאוטו - ומה אנחנו רואים? סביב האוטו שלנו, מארבע צדדים, חונים 4 רכבים וחוסמים את היציאה של הרכב שלנו. אמרנו לשומר: כל השטח מסביב פנוי, רק סביב האוטו שלנו יש רכבים שמונעים מאיתנו לצאת. והשומר אמר: בשביל לצאת צריך לשלם. כמה? לירה מצרית. שילמנו. מיד באו ארבעה גברים, הרימו את המכוניות שבמקרה חסמו את היציאה, והזיזו אותם הצדה.

היה זה אוטו שכור שמדי יום חיכה לנו בפתח המלון כדי לנסוע לתערוכה. ובסוף היום הנהג היה מחזיר אותנו למלון. הנהג היה על חשבוננו, היה לנו לכך תקציב. באחד הימים התקיים יום השלום, יום ישראל, נאמר לנו שעלינו להגיש פרחים לכל מי שמבקר בביתן שלנו. כמה ימים קודם הגיע מישראל משלוח פרחים, ולהם מוצמדת סיכה עם המילה "ישראל" ועם ציור של יונה.

שלחנו מישהו להביא את הפרחים ואת הסמלים עם היונה, ולהפתעתנו המצרים אומרים: המטוס נחת, לא התקבל אישור, העברנו את הפרחים למחסן כלשהו ואי אפשר לתת את זה למבקרים, כי עבר שבוע, לא דאגתם להשקות את הפרחים והם נבלו, בגלל שלא היגשתם בזמן את הטפסים והאישורים כל הפרחים מתו.

הבנו את "התרגיל" של המצרים. היו בידנו הסיכות, אבל לא חילקנו אותן.

השהות במצרים היתה מרתקת. מדי יומיים שלושה היה מגיע השר פת, אבל כל יום היה מישהו מהשגרירות. לאחר תערוכת הספר בקהיר, תערוכה זו היתה הראשונה במִיָסֵר סיטי, ליד האנדרטה הגבוהה שהוקמה לזכר סדאת, ולזכר הניצחון באוקטובר.

הביקור במצרים היה מאד מרשים. פגשנו אנשים מסכנים ועם זאת פתוחים, לבביים, שבכלל לא עסוקים בענייני מלחמה.

פעם אחת קמנו לפנות בוקר כי אמרו לנו ששווה לבקר בבית הקברות של קהיר, שבו גרים קרובי המשפחה של הנפטרים.

כל משפחה שלא היה לה היכן לגור בקהיר, גרה במתחם בית הקברות ליד קבר של יקירה, שזה השטח שלהם.

כמו כן, יום אחד קמנו בארבע בבוקר, ישו ואני, נאמר לנו שכדאי לראות איך מפנים את הזבל בקהיר. נסענו למקום כלשהו וראינו איך כל העיר מתמלאת בארבע בבוקר בכרכרות רתומות לחמורים, הכרכרות עוברות בסמטאות ואוספות את האשפה, מאות כרכרות רתומות לחמורים עוברות בשכונות ואוספות א האשפה.

יום אחד הלכנו לבקר בשוק אל-חלילי, שוק מדהים. בין השאר קנינו כלים ופסלונים עתיקים שהסתבר שאלה רפליקות של חפצים וסמלים מלפני ארבעת אלפים שנה. ביקרנו במפעל לייצור הרפליקות וראינו שהם טובלים את הפסלונים בקערות של תה, וכך החימר מקבל צבע "עתיק". אלא שכאר הגעתי הביתה שטפתי את הפסלונים - וכל התה נישטף מהם, ובזה הסתיימה העתיקות של הפסלונים הללו.

היתה זו חוויה מדהימה לראות מעבר למסך הדעות הקדומות ולהציץ לחיים של שכנינו המצרים.

בתערוכה היצגנו להם את שיא המיכון החקלאי הישראלי, אבל לא הזמינו מאיתנו אף לא כלי אחד, כי אסרו עליהם ליצור איתנו קשרים מסחריים, הכל היה למראית עין.

ביום האחרון של התערוכה הוזמנו לפגישה חגיגית עם בכירים במשרד החקלאות המצרי. לפגישה הגיעו נציגי משרד החקלאות שלנו ונציגי כור. כל המוזמנים ישבו לאורך שולחן ארוך, משני צידיו של האישיות המצרית הבכירה, ישבנו כ- 40-50 איש, אחד ליד השני, וכן הבנים של בכירי משרדו.

על השולחן שכבו שלוש כבשים, גופן שלם, עם ראש ורגלים רק בלי הצמר, כשהבטן שלהן פתוחה, ובתוכה נדחסו עופות, שבתוך הבטן שלהן היה אורז. כל זה נאפה בתנור כמה ימים קודם לכן, ועכשיו היה עלינו לקחת מהקומפלקס הזה לתוך הצלחות שלנו. לקחת קצת אורז מתוך הבטן של העוף שהתבשל בתוך הבטן של הכבשה שהסתכלה עלינו בעיני הזכוכית שלה, ביחוד כבשה אחת לטשה עין באשת מנהל המשלחת של כור, עד שהיא, האישה, עמדה להתעלף. ואף גרוע מזה: היא עמדה להקיא. אמרתי לה: שלא תעיזי להקיא כאן. חס וחלילה עוד תגרמי לתקרית דיפלומטית. והיא אמרה: חגי, הכבשה עם העיניים מסתכלת ישר אלי אני לא יכולה יותר.

אמרתי לה: תסתכלי לצד השני.

מה שעוד למדנו: כל מי שמסיים את מה שהיה לו בצלחת, מיד הגבר מאחור היה חותך לו מנה נוספת של עוף וכבשה. וכדי להיות בסדר עם המארחים האנשים סיימו כל מה שהיה להם בצלחת, ואז הוסיפו להם עוד מנה וכך זה נמשך עד שהאנשים כמעט נחנקו. הסתבר שעל פי המנהג המקומי המארח חייב להגיש אוכל כל עוד האורח רעב. לא ידענו שצריך להשאיר קצת בצלחת, אז הונח לנו.

מה שעוד הסתבר לנו שבארוחה הזו משתתפים גברים בלבד. הנשים הן במטבח והן אוכלות רק שכולם הולכים, והן אוכלות מה שנשאר. ויותר מזה – מה שנשאר משמש אותן למשך כל השבוע להאכיל את המשפחה.

הביתנים של המדינות האחרות שהשתתפו בתערוכה היו יפים בהרבה משלנו, והציגו מוצרים משוכללים בהרבה משלנו, ובכל זאת הביתן שלנו זכה בהכי הרבה מבקרים. והפתעת ההפתעות – ביום האחרון נערכה מסיבת פרידה במלון שלנו, ומי אני רואה מופיעים על הבמה – האשקולית, חבורת הזמר של בית השיטה. הם באו ללילה אחד, ואנחנו, בתור ותיקים בקהיר, השתדלנו להנעים להם את זמנם. האשקולית, יחד עם להקת הריקוד "שלום", הופיעו בבמה המרכזית כמחווה ליום ישראל-מצרים, הדגלים של ישראל ומצרים התנוססו מעל הבמה, זה היה רגע בלתי נשכח. פגשנו את שלמה ארגוב, את מיכאל סלע ואת כל החברה מבית השיטה, הם באו ל-48 שעות.

כל הביקור הזה היה חוויה בלתי רגילה, ביחוד לנו שנלחמנו במלחמת יום כיפור, ראינו שאפשר לחיות בשלום ובהבנה עם השכנים שלנו.

18.11.16 הקלטה 006 – תוספת לתערוכה בקהיר

עם הזמן הקשר שלנו עם אנשי הביטחון העמיק. ופעם אחת שאלנו אותם: איך זה שאתם אמורים לשמור על הסדר ואין לכם שום נשק. והשומר אומר: אתה לא רואה איך אנחנו נראים? באמצע הקיץ כולנו לבושים בסוודרים או בחליפות. שאלנו למה משמש הסוודר או המעיל, והוא אמר: תרגיש רגע בגב. הכנסתי את היד מתחת למעיל – מאחור תקוע לו בחגורה מוט עם ראש ממתכת, מעין אֶלֶת בייסבול שהחלק העליון שלה עשוי ממתכת מאד כבדה. השתוממתי: עם זה אפשר להגן? והוא אמר: זה שום דבר. אתה רוצה לדעת ברצינות? והוא הסיר מרגלו את הנעל, ושם, הסוליה כולה ממתכת. אם חוטפים לי את האלה, הוא אמר, אני מכה בכפכף. וזה בנוסף לחיילים שישבו בשתי שורות על שתי המשאיות בכניסה.

איך 24 החיילים הללו אכלו ושתו? פעם בשעה המפקד היה לוקח את הצינור מהגינה, פותח את הברז ומגיש את הפייה של הצינור לחייל הראשון ליד הדלת, הוא היה שותה, ובעיקר נרטב, ואחרי ששתה הוא העביר את הצינור לזה שלידו. עד שהצינור עבר בין כולם, והמפקד היה מחזיר אותו לגינה. כולם היו רטובים.

ופעם ביום, בצהריים, הביאו סיר גדול, ובו תבשיל של פול. הראשון היה מגיש את המסטינג, מעביר הלאה, עד שכולם קיבלו מהתבשיל הזה. וזה האוכל היחיד שהם אכלו במשך היום - עד שש בערב. כך החברה האלה חיו.

18.11.16 הקלטה 007

איך העברתי את העיזבון של אבא לארכיונים בארץ ובארצות הברית

כשאבא נפטר בשנת 1998 הוא השאיר בארכיון שלו הצמוד לביתו חומרים רבים, ענייני ציבור, חגים ויובלות, כמו גם נושאים הקשורים במשפחה. חלק מהעיזבון שלו היה בחדר שהוא חלק עם אמא, ורוב הכתובים שלו היו מצויים בשני צרפי הארכיון שליד בית ההורים.

את רוב התיקים העברנו עוד בחייו של אבא למכון שיטים, השם שהחליף את ארכיון החגים, ושם סודרו התיקים לפי החגים, חגי משקים, יובלות ומועדים וכו'.

אבל בתוך צרף הארכיון נשארו חלק מהרהיטים, כל התמונות של ההורים, וכן כל הכתיבה האישית.

בנוסף, בתוך הארכיון, על מדפי ברזל לכל האורך, ניצבו 360 תיקים מסודרים לפי הנושאים: חגים, משפחה, התכתבות עם חברים ומוסדות וכן הלאה. התיקים היו מסודרים לפי עשרות סעיפים, על פי המצאי, יחד עם פריטי ריהוט ודברים אחרים.

כדי לדעת מה יש בתיקים נחוץ היה למיין את הניירות לפי סעיפים שקבענו לפי מה שמצאנו. היצעתי לזכרי אשל לקחת על עצמו את מיון הניירות והרשימות, והוא עסק בזה במשך חמש שנים, משנת 1998 ועד 2003. ביקשתי שיעבור על 360 התיקים, שיוציא חומרים כפולים ויאחד מתיקים אחרים דברים שצריך להוציא מכאן לשמור שם. כי אבא אהב כל פריט לצלם ולחזור ולצלם ולגזור. ביקשתי שישאיר פריט אחד מכל דבר, וישאיר בתיקים רק מה ששייך, בלי כפילות.

כשסיים את המשימה הכבירה הזו, נתתי לזכרי את הדיסקים שהיו אצלי וקניתי לו רדיו חדש שהוא יוכל לשמוע בו את המוזיקה מהדיסקים. התיחסתי אליו בכבוד והערכה. הוא היה בא מדי בוקר בשעה שמונה, אמא היתה מכבדת אותו בתה ותפוח עץ וכך היה מתחיל את יום העבודה, עובר תיק אחרי תיק בלי להתיאש ועושה עבודת קודש. כשזכרי השלים את המשימה, העברתי את התיקים לעין חרוד איחוד, לידי אמי גרדי, הארכיונאית שהסכימה לערוך את כל החומר לפי תיקים אישיים ותיקים של חגים ונושאים כלליים. הארכיונאית של עין חרוד עבדה על זה במשך כשנתיים היא עשתה עבודה בלתי רגילה, והחזירה לי את החומר ממויין למאה ומשהו תיקים אישיים ומאתיים תיקים כלליים, המכילים נושאים כגון: חגים, יובלות, מכתבים לאישי ציבור וכן הלאה.

הודיתי לכולם, בידי היה כעת כל החומר שאבא השאיר. כעת חיפשתי איך אפשר להוציא את כל זה לאור, כשהמטרה: להוציא ספר. ובאמת, כעבור חמש שנים, ראה אור הספר "בגוף ראשון רבים" אותו כתבה אמירה הגני מגן שמואל. הספר ראה אור בהוצאת הקיבוץ המאוחד בהנהלת עוזי שביט. והוא התבסס בעיקר על החומרים שמצאתי בתיקים האישיים.

היו בידי כעת 200 תיקים שעסקו בענייני הכלל. החלטתי להעביר אותם לארכיון שיסכים לקבל את החומר. הציעו לי להעביר את העיזבון לאפעל וגם למוזיאון ארץ ישראל. כבר עברו כמעט עשר שנים מאז שאבא נפטר, אמא היתה כבר מאוד מבוגרת, ובשנתיים האחרונות היתה בבית הפז, והייתי חייב לעשות משהו עם החומר. ואז הוצע לי להעביר את החומר לארכיון מפלגת העבודה בבית ברל. התקשרתי

למנהל הארכיון, ובעקבות זה הגיע לבית השיטה מיכאל פצ'וק יחד עם שלושה אנשים שבחנו את התכולה של התיקים במשך ארבע שעות. ולבסוף הם אמרו: אנחנו לא מוצאים שום קשר בין הארכיון של אביך לבין המורשת של מפלגת העבודה.

אמרתי: מה זאת אומרת אין קשר, הארכיון של אבא שלי זה ארכיון של החגים והמסורת שנוצרו בהתישבות העובדת, במסגרת התק"ם, הקיבוץ המאוחד ומפלגת העבודה. זה הארכיון של החגים והמסורת שנוצרו בהתישבות העובדת בארץ ישראל. אורו עיניהם: מצאנו את ההצדקה והקשר להעביר אלינו את התיקים.

מדי שבוע הייתי מגיע אליהם לבית ברל עם 30 תיקים, אחרי שהם הודיעו לי שגמרו למיין את התיקים הקודמים. בגלל שהם ארכיון ממשלתי, הם חייבים כל דבר לרשום ולתיק. ולהוציא כפולים, ולהעביר מסמכים לתיקים אחרים לפי הנושא. עזרא שפרוט שגר ולימד בבית ברל היה להם לעזר בהבנת החומר ומיונו מאחר והיה מבאי ביתו של אבא לאורך שנים רבות.

כעבור שנה כל 200 התיקים היו אצלם. והם אמרו: מה עם חומרים שהם בשָׁמַע ובווידאו? לאבא היו המון קלטות של אודיו ושל ווידאו. מיינתי הכל. התקשרתי עם עזרא שפרוט בבית ברל, איש הקשר שלי עם מיכאל פֶּאצ'וק בארכיון, הוא היה מחכה לי שם כשבאתי עם תיקים נוספים ועוזר להעביר אותם לארכיון, הוא ואשתו גרו בבית ברל ולהם העברתי את כל חומרי השמע והווידאו שהיו בקלטות, בדיסקים ובתמונות כלליות.

נותרו בידי כמאה תיקים אישיים, דברים שאבא אסף לפי: חגי ורזיה, דברים שכתב בנושאים אחרים כגון: משפחת זנאטי בפקיעין, מיהו יהודי, יובלות, בית הספר, קבוצת אלון, התכתבות עם אבא אוצוקי מקיוטו-יפן וכו'.

כעבור שנתיים הבנתי שאין מה לשמור על זה, כבר עברו עשר שנים מאז שאבא נפטר, השנה היתה 2007, 2008, אמא הייתה בבית הפז. החלטתי להעביר לבית ברל גם את התיקים האישיים של אבא. וכעבור כשנתיים קיבלתי מהם טלפון: אם תיכנס לאתר של מפלגת העבודה, לסעיף שנקרא ארכיון אישי, תוכל לראות את אריה בן גוריון בראש הרשימה המכובדת לפני גולדה מאיר, מי שמקדים אותו הוא אבא אבן. עשו לי כבוד גדול.

ראיתי שהם פתחו באתר 210 תיקים שמחולקים לנושאים, בצורה דיגיטלית מרשימה מאין כמוה. עכשיו החומרים של אבא מופיעים באתר של ארכיון מפלגת העבודה שהוא פתוח לציבור.

את הדברים שאבא כתב לאמא אני שומר בחדרי הפרטי, וכן בארכיון שנשאר ברשותי. אין לי לב לתת אותם. יש שם שני תיקים הקשורים בעמנואל, שני תיקים על זינאטי, תיק על רזיה, תיק על חגי, על אנשים בבית השיטה, דברים אישיים שכתב על ברוריה ואחרים שעדיין זה ברשותי, שמור בארון פח.

ונשאר עדיין מאות הצילומים, באלבומים ובצורת נגאטיבים, בפורמאט של 6x4 ס"מ, ובפורמאט של 35x35, שזה פורמאט של שיקופיות. אלפי צילומים ונגאטיבים מסודרים יפה בתוך קופסאות קטנות מקרטון.

הזמנתי לכאן את נדב מן ממרחביה, הוא בחר לעצמו כמאה צילומים, חתמתי שאני מוריש אותם לפרויקט תיעוד המורשת של אריה בן גוריון באוניברסיטת חיפה, והוא התחייב להפיק את הצילומים הללו בפורמאט גדול ומקצועי. נדב מן נעזר בחברת דיגיטל, וכיום אפשר לראות את התמונות בארכיון של אוניברסיטת חיפה, שם יש סעיף של תולדות ארץ ישראל, וזה שמור שם.

נשאר ברשותי עוד כ- 60 תיקים, כל החומר האישי, ארון העבודה של אבא, כלי העבודה, העפרונות, אוסף השטרות והמטבעות, הכול עדיין שמור במבנה שצמוד

לדירת ההורים, אני משלם אלפיים שקל בשנה לתחזוק המבנה, וזה שמור ברשותי. את המבנה שמאחוריו העברתי לרשות מכון שיטים שמשלמים את הארנונה שלו, ושם יש להם ספרים.

בסופו של דבר, רוב החומר שלא שמרתי הלך לפח, שזה כולל כרכים של דבר לילדים, משמר לילדים, מעריב לנוער, כרכים של עיתון בקיבוץ, של עיתון למרחב ושל עיתון דבר מלפני קום המדינה, ולאחר שרוקנתי את המכולה העברתי אותה לגיא גלבע.

לאבא היה אוסף גדול של חוברות זיכרון לבני קיבוצים שנפלו במערכות ישראל, כ-700 חוברות זיכרון. אבא אמר לי שאם אי-פעם יראה אחת מהחוברות ליד פח אשפה, הוא ידליק את הארכיון, כי זה יהיה סימן שנגמרו הערכים שראוי להילחם בשבילם. היצתי לאבא שנעביר את הארכיון לאפעל.

נסענו, בוג'ה, עזריה אלון ואני לאפעל, וכשראינו את הארכיון של גלילי זרוק באיזה מרתף יחד עם חלקי ריהוט מוזנחים - החלטנו שזה לא מקום מתאים. ניר מן הציע לפנות לרוני מילוא, ראש העיר תל אביב. נסענו עם רוני מילוא לארכיון ארץ ישראל במוזיאון ארץ ישראל, אבל לא יצא מזה כלום. חוברות הזיכרון נשארו כאן ואבא היה ממש מיואש. אבא פנה לחבריו באוניברסיטת הרוורד בבוסטון. בהרוורד יש ארכיון עצום של תרבות הארץ. והם הסכימו לקחת את 700 חוברות הזיכרון לנופלים של התנועה הקיבוצית. הם שלחו משלחת עם טנדר, גם אבא היה נוכח, העמיסו את החוברות על הטנדר, ופתחו אתר על שמו בארכיון של הרוורד, בשם המכון על שם אריה בן גוריון.

נשאר ברשותי אוסף ההגדות של אבא. פניתי לצבי צמרת, מנהל יד בן צבי בירושלים, והוא היקצה לעיזבון של אבא מדף בארכיון או בספרייה של יד בן צבי. אחרי שנתיים צבי צמרת עבר למשרד החינוך ואין לי מושג מה מצב המדף והחומר של אבא שהעברתי לשם.

לסיכום

העיזבון הרוחני של אבא שמור בארכיונים של כמה מן המוסדות היותר מכובדים: במכון למורשת ארץ ישראל באוניברסיטת חיפה; בארכיון מפלגת העבודה שבבית ברל; תמר אדר שומרת חלק מנכסי הרוח של אבא בארכיון בית השיטה; וכן הדברים האישיים שלו שמורים בארכיון המקורי שלו. אני לא כל כך יודע מה לעשות איתם.

כמו כן פתחנו לאבא דף בויקיפדיה, בעזרת עובד ממכון שיטים, דף מכובד הכולל קישורים לכל הפרסומים והפעילות של אבא. וגם הוצאנו ספר בשם "בגוף ראשון רבים" שכתבה אמירה הגני ויצא בהוצאת הקבוץ המאוחד, בשנת 2010. כמו כן, רזיה ואני הבאנו לדפוס את הספר "אל תשלח ידך אל הנער" שראה אור בהוצאת כתר בשנת 2003, עם ציורים של מנשה קדישמן.

אני גם טרחתני להוציא את ספר המנורה יחד עם עזרא שפרוט וצבי רוט מיבניאל, כך שהצלחתי לשמר את כל הכתבים והכתובים שאבא השאיר. מסתבר שאבא השאיר 1.2 מליון פריטי נייר, כולם נסרקו על ידי פרוייקט הרוורד לשימור לתפארת, כל המליון ויותר פריטים וכן 200 התיקים שאני אספתי נסרקו וקיימים למשמרת עד.

זה מוסד שמשמר דרך בית יגאל אלון, את מורשת ארץ ישראל. הם בחרו כמה אישים חשובים בעיניהם, ביניהם עזריה אלון ואריה בן גוריון. הכל מועתק ושמור אצלם, בצורה דיגיטלית. זה פרוייקט של הרוורד שעלותו שני מליון דולר. גם בית השיטה נמצאת שם. מכל סקטור הם בחרו חמישה אנשים - התיישבות, מושבים, קיבוצים, סופרים, משוררים, וכו'.

(לא מובן אם מדובר בפרוייקט של בית יגאל אלון או בפרוייקט של הרוורד.)

